№ 273 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 11

1908

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 11 № 273

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1909 ԹՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն և մէկ ամսվանը նոյնպէս 10 ր., տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., եօթ և վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., մէկ ամսվանը 1 րուբլի։

Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ։

Հասցէները փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և միևնոյն ժամանակ 40 կ. նամականիշ։

Ի նկատի ունենալով, որ ուշ բաժանորդագրվելու պատճառով առեղծվում են մի շարք տեխնիքական անյարմարութիւններ, որոնք զրկում են խմբագրութեանը հնարաւորութիւնից յունվարի 1-ից կանոնաւորապէս թերթն ուղարկել բաժանորդներին, ուստի խընդրվում է բաժանորդ գրվել ցանկացողներին վաղօրօք դիմել՝ գրելով հասցէները պարզ և ճշգրիտ (հին բաժանորդներից խնդրվում է ուղարկել նախկին տպագրված հասցէն)։

Մեր հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ». Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Եփեմիա Գերասիմեան Փրիդոնեանց և Անանիա Գերասիմեան Հազարապետեանց խորին վշտով յայտնում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին իրանց սիրելի եղբօր՝

ԵԳՕՐ ԳԵՐԱՍԻՄԵԱՆ ՁՈՀՐԱԲԵԱՆՑԻ

մահվան մասին։ Հոգեհանգիստներ՝ հինգշաբթի, ուրբաթ և շաբաթ, երեկ. ժ. 6-ին։ Նեմէցկայա փ. տ. Երմօլօվի № 6։ Թաղման մասին կը յայտարարվի առանձին։

Վարվառէ Զուրաբեան Վարդանեան և Գերասիմ Զուրաբեան Ջոհրաբեանց ցաւով յայտնում են իրանց թանգագին հօրեղբայր

ԵԳՕՐ ԳԵՐԱՍԻՄԵԱՆ ՋՈՀՐԱԲԵԱՆՑԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ դեկտեմբերի 8-ին։
Հոգեհանգիստները՝ հինգշաբթի, ուրբաթ և շաբաթ, երեկ. ժամը 6-ին։ Նեմէցկայա փող., տուն Երմօլօվի № 6։ Թաղման մասին կը յայտարարվի առանձին։
1—1

«ՋՈՀՐԱԲԵԱՆՑ—ՍՈՒԼԽԱՆԵԱՆՑ» Առևտրական Տունը սրտի վշտով յայտնում է Առևտրական Տան անդամ

ԵԳՕՐ ԳԵՐԱՍԻՄԵԱՆ ՋՈՀՐԱԲԵԱՆՑԻ

մահը։ Հոգեհանգիստները՝ հինգշաբթի, ուրբաթ և շաբաթ օրերը, երեկ. ժամը 6-ին։ Նեմէցկայա փող., տուն Երմօլօվի, № 6։ Թաղման մասին կը յայտարարվի առանձին։ 2—1

ՄԻՆԱՍ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ ՍՈՒԼԽԱՆԵԱՆՑԸ ընտանիքով խորին վշտով տեղեկացնում է երկարամեայ իր թանգագին գործակից ընկեր

ԵԳՕՐ ԳԵՐԱՍԻՄԵԱՆ ՋՈՀՐԱԲԵԱՆՑԻ

մահվան մասին։ Հոգեհանգիստները հինգշաբթի, ուրբաթ և շաբաթ օրերը, երեկ. ժամը 6-ին։ Նեմէցկայա փող., տուն Երմօլօվի № 6։ Թաղման մասին կը յայտարարվի առանձին։
(հ. ու.) 2—1

Ա. Զ. Դ.

ԵՂԲ. ՅԱԿՈԲՋԱՆԵԱՆՆԵՐԻ ԵՒ ՍԱՐԳՍԵԱՆՑԻ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

(Նիկօլայեվսկի կամուրջի վրա, ՔԱՄՕՅԵՎԻ տանը № № 25—30)

Պատիւ ունի յայտնելու յարգելի գնողներին, որ, ի նկատի ունենալով Մօսկվայի իր սեփական ֆաբրիկայում պատրաստված ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԱՊՐԱՆՔԸ՝ ՄՕՏ 100,000 ՐՈՒԲԼՈՒ ԱՐԺՈՂ.—տղամարդկանց, կանանց, երեխաների և բոլոր հիմնարկութիւնների պաշտօնական ՊԱՏՐԱՍՏԻ ԶԳԵՍՏՆԵՐ, և նոյնպէս՝ ի նկատի ունենալով ընդհանրապէս առևտրի կանգ առնելը, ԳԼԽԱՒՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ կարգադրութեամբ

Դեկտեմբերի 1-ից ս. թ. նշանակված է

խանութում գտնվող բոլոր ապրանքների համար—ձմերային և ամարային սեզօնի

ՄԻՆՉԵՒ ՕՐՍ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ՉԵՂԱԾ

ՄԵԾ ԷԺԱՆ ՎԱՃԱՌՔ

(29, 2, 7, 11, 14, 17, 21, 23, 24 դ. 4 յուն.) ա. 10—4

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Շաբաթ, դեկտեմբերի 13-ին
կը կայանայ

Պարահանդէս-Մասկարադ

կօնցերտային բաժանմունքով, սինեմատօգրաֆով, հռչակաւոր ֆակիր Հաջի-Ղարիբ Ցօտի սէանսներով և ջութակային օրկեստրով Ի. Ցիդելմանի ղեկավարութեամբ։

Տոմսակները դիմակների համար կը տրըվեն անձամբ անդամներին և կանդիդատներին ժողովարանի շվէյցարի ձեռքով, 50 կ. վճարով, ամէն օր, ցերեկվայ 10—2 ժամը և երեկոյեան 7—12 ժամը։

Մուտքը նախադահլիճ և դահլիճ թոյլատրվում է պ. պ. զինուորականներին համազգեստով, ոչ զինուորականներին՝ սև սիւրտուկով, իսկ տեղացիներին՝ ազգային տարազով։ Հիւրերը թոյլատրվում են ընդհանուր հիմունքով։

Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 9-ին։
(11, 13) ա. 2—1

Հինգշաբթի, դեկտեմբերի 11-ին

Ժողովարանի դահլիճում

նշանակված է

Հայոց Ազգագրական Ընկերութեան

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԿԱՆ ՆԻՍՏԸ

Բանաստեղծ Արշակ Չօպանեանը դասախօսելու է

Սիրային բանաստեղծները հայոց մէջ։

Տոմսակները վաճառվում են ժողովարանի շվէյցարի մօտ։

Սկիզբն է ժամը 8-ին երեկոյեան։
(և. հ.) ա. 2—2

ՆՈՐ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԹԻՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

II

Համակրութիւն յայտնելով սահմանադիր-ռամկավարական կուսակցութեան կազմվելուն Թիւրքիայում, մենք անհրաժեշտ ենք համարում ընդգծել, որ այդ կուսակցութեան յարողները պէտք է վերաբերվեն գործին այն լրջութեամբ, բարեխղճութեամբ և շիտակութեամբ, որոնցով հանդէս եկաւ սահմանադիր-ռամկավարական կուսակցութիւնը Ռուսաստանի քաղաքական ասպարէզում։

Ռուսական Դումայի մէջ ոչ մի կուսակցութիւն այնքան առատ գիտնական պաշար, այնքան մեծ ուսումնասիրական հմտութիւն, այնքան խոր և լայն աշխարհահայեացքներ, այնքան համոզիչ և հեղինակաւոր ծրագիրներ չը դրեց ասպարէզի վրա, որքան սահմանադիր-ռամկավարական կուսակցութիւնը։ Եւ ռուսական Պետական Դումայի մէջ այդ կուսակցութեան մշակած օրինագծերը կարող էին պատիւ բերել նաև արևմտեան երկիրների պարլամենտական կուսակցութիւններին։

Եւ եթէ այսօր Թիւրքիայի մէջ երևան է եկել սահմանադիր-ռամկավարական կուսակցութիւն կազմելու պահանջը, պէտք է նրան յարող և համակրող անձեր քաջ գիտենան, որ նրանց վրա նոյնպէս պարտաւորութիւն է ծանրանում վերաբերվել գործին ամենայն լրջութեամբ և բարեխղճութեամբ։ Թող իւրաքանչիւր անձ, որ անդամ է դառնում այդ կուսակցութեան, լաւ ըմբռնէ, որ նրա գործունէութիւնը պէտք է ազատ լինի թիւրիմացութիւններից և զարտուղի պտոյտներից։

Անշուշտ, ամեն մի նոր քաղաքական կուսակցութիւն աշխատում է կարելին չափ ստուար և բազմամարդ լինել և էապէս ազդել թէ ընտրութիւնների և թէ ընթացիկ գործերի վրա, բայց և այնպէս չը պէտք է շլանալ այդ ցանկութիւնից և կուսակցութեան կազմը լրացնել անարժան և անբարեխիղճ անձերով, որոնք յետոյ ցաւ ու ամօթ դառնան կուսակցութեան համար։

Թող այն Թիւրքահայերը, որոնք ցանկանում են պատուաւոր և հարազատ գործ կատարել հասարակութեան համար, տոգորված լինեն մի հիմնական տեսակէտով, որ այն կուսակցութիւնը, որի շարքերում պէտք է գործեն նրանք, մաքուր է իր գործառնութիւնների մէջ, անկեղծ իր շարժառիթների մէջ, լուրջ իր աշխատանքների մէջ և բարեխիղճ իր յարաբերութիւնների մէջ։

Որքան կուսակցութիւնը սկզբում պահանջկոտ կը լինի դէպի իր անդամները, այնքան նա աւելի ուժեղ կը լինի իր բարոյական կորովով և այնքան հեղինակաւոր կը լինի ապագայում։ Իսկ եթէ այդ կուսակցութեան շարքերում հանդէս կը գան խաւարամիտ և անբարոյական տարրեր, նրանք չեն խուսափի անկաշառ և խիստ քննադատութիւնից, որը կը վերցնէ իր վրա սրբազան պարտաւորութիւն մաքրելու կուսակցութիւնը այդ վնասակար տարրերից։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետերբուրգ, 9 դեկտեմբերի

Բարձրագոյն հաստատութիւն գտաւ այն օրէնքը, որով իրաւունք է տըրվում ֆինանսների մինիստրին 450 միլիօն ռուբլի փոխառութիւն կնքել 1904 թ. 5 տոկոսային պարտամուրհակները հանգցնելու և 1908 թ. արտակարգ ծախքերը ծածկելու համար։ («Հ. Գ.»)

—

Պետերբուրգ, 9 դեկտեմբերի

Պետերբ. Հեռ. Գործակալութիւնը տեղեկացաւ, որ բերլինեան դաշնադրութիւնը ստորագրած պետութիւններին կից գտնվող ռուսաց ներկայացուցիչներին յանձնված է դեկտ. 10-ին հաղորդել այն հրահանգիչ հեռագիրը, որ պարզում է ռուսաց կառավարութեան հայեացքը բալկանեան գործերի առիթով կօնֆերէնցիա գումարելու հարցի նկատմամբ։ Սպասվում է, որ հեռագիրը կը հրատարակվի դեկտեմբերի 11-ին։ («Հ. Գ»)

—

Կ. Պօլիս, 9 դեկտեմբերի

Շաբաթ օրը պարլամենտի ընդհանուր ժողովը չը կայացաւ։ Բաժինները զբաղվեցին լիազօրութիւնների ստուգութեամբ։

Այսօր, պարլամենտի առաջին նիստում, նախագահում է հասակով ամենածեր պատգամաւոր Նէկկի-բէյը։

Կարդացվում են շնորհաւորական հեռագիրները, որոնց թիւը հազարից անցնում է։ Առանձնապէս բուռն ծափահարութիւններ առաջ են բերում Պետական Դումայի, համայնքների պալատի, պարսիկ լիբերալների մի խմբակի, յայտնի Նիազի-բէյի և պրօֆէսօր Վամբէրիու հեռագիրները։

Անատօլիայի մի պատգամաւորի առաջարկութիւնը՝ աղօթք կարդալ Պարսկաստանի ազատութեան պահպանման համար՝ թէև առաջ է բերում ծափահարութիւններ, բայց պաշտպանութիւն չէ գտնում մեծամասնութեան կողմից։

Նիազի-բէյի հեռագիրը կարդալու ժամանակ պատգամաւորները ոտքի են կանգնում ի պատիւ ազատութեան առաջին պաշտպանի։

Անվիճելի ընտրութիւնները հաստատվում են։ («Հ. Գ.»)

—

Կ. Պօլիս, 9 դեկտեմբերի

Պատգամաւորների լիազօրութիւնների ստուգութեան շարունակութիւնը յետաձգվեց մինչև հետևեալ նիստին։ Ռեգլամենտի համաձայն՝ նախագահի ընտրութիւնը տեղի կունենայ պատգամաւորների $2/3$ մասի հաստատութիւնից յետոյ։

Բաժինների ընտրած մասնաժողովը ձեռնարկեց գահական ճառին պատասխան ուղերձը մշակելու։

Առաջին սահմանադրութեան հեղինակ հանգուցեալ Միդհատ-փաշայի որդուն սենատոր նշանակելու առիթով, որ եղաւ մեծ վէզիրի ցանկութեան հակառակ և նրա ներկայութեամբ, լրագիրները գտնում են, որ Քեամիլ-փաշային անհրաժեշտ է հրաժարական տալ, նկատի առնելով կատարված ոչ-սահմանադրական գործողութիւնը։ («Հ. Գ.»)

—

Կ. Պօլիս, 9 դեկտեմբերի

Երէկ, մեծ վէզիր Քեամիլ-փաշայի հետ խօսակցելիս, Պալլավիչինին ասաց, որ Աւստրիան հնարաւորութիւն չունի զբաղվել դրամական վարձահատուցումների հարցով։ Սակայն եթէ թէ վճռված է մի խառն յանձնաժողով կազմել բանակցութիւնների համար հիմքեր մշակելու։ («Հ. Գ.»)

—

Կ. Պօլիս, 9 դեկտեմբերի

Պալլավիչինին երէկ շարունակեց խորհրդակցել մեծ վէզիրի հետ, որ իր հերթին ներկայացրեց մինիստրների խորհրդի առաջարկութիւնները։ («Հ. Գ.»)

—

Թիւրքական պարլամենտի պատգամաւորների մէջ առ այժմ նկատվում է երկու հոսանք. երիտասարդ-թիւրքերի, որին յարում են նաև հայերը, և ազատականների, որի մէջ են յոյները, արաբները, սիրիացիները։ («Б. В.»)

—

Կ. Պօլիս, 2 դեկտեմբերի

Պարլամենտի ճնշող մեծամասնութիւնը մահմեդականներ են, և բոլորն էլ, համարեա, երիտասարդ-թիւրքերի կուսակցութեան անդամներ։ Պաշտօնական «Ենի Գազէթա» լրագրի հաշւով մահմեդականներին կը յարեն նաև ոչ պակաս քան 30 պատգամաւորներ միւս դաւանութիւններից։ Այնուամենայնիւ երիտասարդ-թիւրքերին վիճակված է գործ ունենալ պարլամենտում բաւականաչափ զօրեղ օպպօզիցիայի հետ։ Արքայազն Սաբահէդդինը, որ բոլորովին բաժանվեց երիտասարդ-թիւրքերի կօմիտէտից, այժմ կազմել է իր յատուկ աւտօնօմիստների կուսակցութիւնը։ Նրան միացել են զանազան գոյնի ազատականներ, թւով ընդամենը 40 հոգի։ Նրանց մէջ կան յոյներ, սիրիացիներ և մի քանի հոգի էլ արաբներ։ («Б. В.»)

—

Կ. Պօլիս, 8 դեկտեմբերի

Անգլիական թագաւորը անձամբ հեռագիր է ուղարկել սուլթանին և շնորհաւորել պարլամենտի բացումը։ Սալօնիկի երիտասարդ-թիւրքերի կօմիտէտը հեռագրել է սուլթանին. «Անձամբ բանալով պարլամենտը դուք ընդունեցիք ժողովրդի ներկայացուցչութեան իրաւունքը և կատարեցիք վերածնութեան մեծ գործը։ Ի բոլոր սրտէ ողջունում ենք և ցանկանում ձեզ երկար թագաւորութիւն»։ Սուլթանը, յուզված այդ շնորհաւորութիւնից, ջերմ խօսքերով պատասխանել է այդ հեռագրին։

Պարլամենտը ընտրել է մի մասնաժողով գահական ճառի պատասխանը խմբագրելու համար։

Սուլթանը հրաժարվել է նորից երդուել սահմանադրութեան հաւատարիմ մնալու համար։ Այդ պատճառով պատգամաւորներն էլ երդուել են պայմանական կերպով։ Գահաժառանգ Ռէշադ-էֆէնդին վտանգաւոր կերպով հիւանդացել է թոքերի բորբոքումով։

Սուլթանը, կամենալով յարգել թիւրքական սահմանադրութեան առաջին ստեղծողի յիշատակը, նշանակել է Միդհատ փաշայի որդուն սենատի անդամ։ Սենատը մերժել է ընդունել նրան, պատճառաբանելով որ նա օրէնքով պահանջված հասակի ցենզը չունի։ Սուլթանի և սենատի միջև անխուսափելի է կօնֆլիկտը։

Կալանաւորված է ամերիկական մի անարխիստ ռումբով։ Ենթադրում են, որ նա ուզում էր նետել նրան սուլթանի կառքի մէջ պարլամենտ գնալու ժամանակ։

Պարլամենտի պատգամաւորները ըստ ազգութիւնների հետևեալ կերպով են կազմված. 64 արաբ, 24 յոյն, 17 ալբանացի, 3 քիւրդ և 2 հրէայ, մնացեալը թիւրքեր են։

Սենատի 40 նշանակովի անդամներից 4-ը յոյն է, 2 հայ, 2 հայ-կաթօլիկ, 1 բուլղար, 1 ռումին և 1 հրէայ. մնացեալը թիւրքեր են։

Պարլամենտում մեծամասնութիւն են կազմում հողագործները, ապա մահմեդական հոգևորականներ, փաստաբաններ, դատաստանական պաշտօնեաներ, վաճառա-

[illegible] («Кс.», «Б. Э.» և «В. Б.»)

—

Վիեննա, 8 դեկտեմբերի

[illegible]

...թիւն կապել Թիւրքիայի հետ, մի կողմ թողնելով սերբիական պահանջները։ («Հ. Գ.»)

—

Թէհրան, 8 դեկտեմբերի

Գիշերս մօտ 50 մուշտէիդներ բաստ նստեցին Թիւրքաց դեսպանատանը, պահանջելով սահմանադրութիւն։ («Հ. Գ.»)

—

Զը գիտենք ինչ աղբիւրից քաղելով «Закавк. Обозрѣніе» թերթը տպել է իր երէկվայ համարում հետևեալ լուրը. «Թաւրիզում յամառ լուրեր են պտտում, որ համաձայնութիւն է կայացել Թաւրիզի դաշնակցականների և մուսուլմանների միջև։ Դաշնակցականները գործի գլուխ են կանգնում և խոստանում են աջակցութիւն զէնքով մուսուլման յեղափոխականներին։ Աքով մուսուլման յեղափոխականներին։ Ատրպատականի ամբողջ երկրում և Սալմաստում հայերը գլխովին զէնք են վերցրել. հասնում են օգնութիւններ և Թիւրքիայից։ Ծրագրված է բանալ Թաւրիզում հայ-մուսուլմանական մի դպրոց»։

Մեզ թւում է, որ այս լուրը պրովոկացիական է։ Եթէ հայերը Ատրպատականում գլխովին զէնք վեր առած լինէին, մեր թղթակիցները վաղուց յայտնած կը լինէին։ Միևնոյն ժամանակ՝ մեր թղթակից Իբօն նորերս գրել է, որ Սաթթար-խանի գործի մէջ գլխաւոր գործողները Ռուսաստանից գնացած սօցիալ-դեմօկրատներն են։

—

Վիեննա, 9 դեկտեմբերի

«Cor. Bureau»-ին հաղորդում են Կ. Պոլսից. «Հաստատվում է, որ մակեդոնական ժանդարմերիայի րեֆորմատոր Րօբիլանտը կը մնայ թիւրքական ծառայութեան մէջ և կը ղեկավարէ թիւրքական ժանդարմերիայի ընդհանուր վերակազմութիւնը։ Համապատասխան բանակցութիւնները դեռ չեն վերջացել։ («Հ. Գ.»)

—

Վիեննա, 8 դեկտեմբերի

Լեհերը, ռուսինները և սօցիալիստները պատրաստում են րէյխսրատին հարցապնդում ներկայացնելու կայսրի [illegible]

Բեռլին, 2 դեկտեմբերի

[illegible]

Պետերբուրգ, 8 դեկտեմբերի

[illegible] րում են Պարիզից Հռոմի [illegible] դեսպան Մուրավիևի մահվան մի քանի խորհրդաւոր հանգամանքների մասին։ Դեսպանը յանկարծամահ է եղել հիւրանոցում Պարիզից եկած մի ինչ-որ ֆրանսուհի Սերրի սենեակում, որը առհասարակ շրջում էր դիպլոմատիական շրջաններում։ Հռոմի հասարակական կարծիքը պնդում է, որ նրան թունաւորել են։

Պետական Դումայի նախագահական ճգնաժամը դեռ ևս վերջնականապէս լուծված չէ կարելի համարել։ Աջակողմեանները յուզվում են։ Նրանք վճռել են աւագների խորհրդի մէջ պահանջել Խոմեակովից երաշխաւորութիւն, որ այլ ևս չեն կրկնվի այնպիսի միջադէպեր, որպիսին Րօգաչովսկու դէպքն էր։ Ընդհանուր կարծիքն այն է, որ Խոմեակովը երկար չի մնայ նախագահական պաշտօնում։ Նրա հրաժարականի դէպքում առաջ կը քաշվի Րօդզեանկօյի և ֆօն-Անրեպի թեկնածութիւնը։

Վերջացաւ եղբ. Կօվալենսկիների գործը։ Պաժը արդարացված է, իսկ մեծ եղբայրը՝ կօրնէտը դատապարտված երեք ամսվայ կալանաւորութեան զինուորական հաւպտվախտում առանց իրաւազուրկ լինելու։ Գվարդիայի օֆիցերները «բրաւօ» աղաղակներով են ողջունել դատարանի վճիռը, բացագանչելով որ «դեռ ևս կան դատարաններ օֆիցերների համար»։ Դատավճիռը ցնցող տպաւորութիւն է թողել։ Խօսակցութեան նիւթը ամբողջ քաղաքում այդ է միայն. մայրաքաղաքի հասարակական կարծիքը յուզված է այդ վճռից։ Մամուլը խիստ կերպով քննադատում է. մինչև իսկ «Свѣтъ» լրագիրը համարում է այդ դատավճիռը վրդովեցուցիչ։ Նրա ասելով, դատարանը իր վճռով միանգամայն հակասում է ժողովրդական խղճին։ Միայն «Нов. Вр.» լրագիրն է, որ դիպլոմատօրէն հեռու է պահում իրան քննադատութիւնից։

Զինուորական դատախազը բողոք է [illegible]

Լոնդոն, 9 դեկտեմբերի

[illegible] ընդլայնել հնդիկ ազգաբնակութեան մասնակցութիւնը Հնդկաստանի կառավարութեան մէջ։ («Հ. Գ.»)

—

Բէլգրադ, 9 դեկտեմբերի

Սկուպշչինայի նիստերը վերսկսվեցին։ Զինուորական մինիստրը մի օրինագիծ ներկայացրեց, որով առաջարկվում է արտակարգ ծախքերի գումարը աւելացնել $10^1/_2$ միլիօն ֆրանկով։ Քննութիւնը տեղի կունենայ դռնփակ։ («Հ. Գ.»)

—

Կահիրէ, 9 դեկտեմբերի

Տեղի ունեցաւ եգիպտական առաջին համալսարանի հանդիսաւոր բացումը։ Համալսարանական ֆօնդը կազմում է 100,000 մարկ։ («Հ. Գ.»)

—

Պարիզ, 9 դեկտեմբերի

2000 ուսանողներ բժշկական ֆակուլտէտի շինութեան առաջ ցոյց սարքեցին՝ ֆակուլտէտում ուսանողներ ընդունելու նոր կանոնների դէմ։ Ոստիկանութիւնը և զօրքերը մտան համալսարան և ձերբակալութիւններ կատարեցին։ («Հ. Գ.»)

—

Հռոմ, 9 դեկտեմբերի

Սենատը քննեց Վիէննայի համալսարանի միջադէպերի առիթով ծագած վիճաբանութիւնները։

Սենատորներ Տասին և Վիսկին խօսեցին այն մտքով, որ Իտալիան պէտք է այսուհետև էլ մասնակցէ եռապետեան դաշնակցութեան, սակայն ցանկութիւն յայտնեցին, որպէսզի իտալական կառավարութիւնը միջնորդէ՝ իտալական համալսարան հաստատել Աւստրիայում և այդ նպատակով դիմէ Գերմանիայի միջնորդութեան։

Պատասխանելով, Տիտտոնին ասաց, որ եթէ կառավարութեանը աջողվեց այդ տեսակէտից երևան հանել որոշ գործունէութիւն, դա առաջացաւ բացառապէս եռապետեան դաշնակցութեան մէջ Իտալիայի մասնակցութեան շնորհիւ։ Իտալիայի բարեկամական կիսապաշտօնական առաջադրութիւնը Աւստրիայում հանդիպեց չափազանց նախապաշարութեան։

Այնուամենայնիւ Տիտտոնին յայտնեց, որ վերջին դեղին գիրքը ապացուցանում է լիովին, թէ ո՛ր աստիճան նպատակայարմար էր Իտալիայի գործունէութիւնը բալկանեան հարցի առաջին շրջանի ժամանակ։ Հարցի այս շրջանում առ Անգլիան տածած բարի յարաբերութիւնները ներկայացան նոյնօրինակ օգտակար Իտալիայի համար, ինչպէս հարցի երկրորդ շրջանում կը ներկայանայ Ռուսաստանի հետ համաձայնութիւն կապելը։ Բայց այս հանգամանքը բնաւ չէ ապացուցանում, թէ իտալական կառավարութեան գործողութիւնները ուղղված են Աւստրօ-Ունգարիայի դէմ։

«Իտալիայի քաղաքականութիւնը,—վերջացրեց Տիտտոնին,—հանդիսանում է խաղաղութեան քաղաքականութիւն և պատւով այդպիսի էլ կը մնայ, եթէ միայն պարլամենտը աջակցութիւն ցոյց տայ» (բուռն ծափահարութիւն)։

Վիճաբանութիւնները աւարտվեցին։ («Հ. Գ.»)

—

Լոնդոն, 9 դեկտեմբերի

Րէյտէրին հեռագրում են Թէհրանից, որ նացիօնալիստներին չաջողվեց շահից պատասխան ստանալ սահմանադրութիւնը վերականգնելու խնդիրքին և նրանք սկսեցին ապաստարաններ որոնել օտարազգի միսսիաներում։ Թիւրքական միսսիայում արդէն գտնվում են 300-ից աւելի նացիօնալիստներ։

Գահական ճառի սկզբում ի միջի այլոց ասված է.

«Վերջերս տեղի ունեցան այնպիսի դէպքեր, որոնք կարող էին խախտել բերլինեան դաշնագրութեամբ հաստատված կարգ ու կանօնը Բալկանեան թերակղզում։ Թագաւորը նշանակեց մի մասնաժողով, յանձնարարելով քննել մասամբ ընդունված, մասամբ միայն առաջարկված նախագծերը, որոնք վերաբերում են ժողովրդից ընտրված կօրպօրացիաների ներկայացուցչական բնաւորութիւնը լիովին ապահովելու խնդրին»։ («Հ. Գ.»)

—

Լոնդոն, 6 դեկտեմբերի

Րէյտէրին հաղորդում են Պեկինից, որ դալայ-լաման այսօր մեկնեց Լհասսա։ («Հ. Գ.»)

—

Բէլգրադից հեռագրում են «Вечеръ» լրագրին. «Տեղիս մամուլը խորապէս վրդովված է այն սոսկալի բռնութիւնների համար, որ ամբողջ Եւրոպայի աչքի առջև կատարում են աւստրիացիները Բօսնիայում և Հերցեգովինայում։ Նոր ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, պատժիչ զօրամասերից մէկի հրամանատարները՝ Պարուկնիչ և Մաձար, իրանց գինուորների ուղեկցութեամբ, հրացանի կոթերով կոտրելով Վիչեգրադի քահանայի բնակարանի դուռը, դուրս են հանել այնտեղից ուսուցիչ Վայնովիչի աղջկանը։ Պարուկնիչը բռնաբարել է թշուառ աղջկան։ Բօսնիայի իշխանութիւնը աւստրիական օֆիցերի այդ լիրբ վարմունքը թագցնելու պատրւակով առաջարկել է աղջկայ հօրը 20,000 կրօն, բայց վերջինս հրաժարվել է ընդունել»։

Բօսնիայում գերմանիացի ու մաջար գինուորները բռնաբարում են կանանց և նոյնիսկ փոքրիկ աղջիկներին։ Պաշտպանվելու ամէն մի փորձ վերջանում է գնդակահարութեամբ։ («Б. В.»)

—

Պարիզ, 8 դեկտեմբերի

Լօնդօնից ստացված լուրերի համաձայն, Վենեցուէլան պատերազմ է յայտարարել Հօլլանդիային։

Օտարերկրեայ լէգէօնի մէջ տեղի ունեցած ապստամբութիւնը վերագրում են գերմանական գործակալների ինտրիգներին։ Ապստամբների պարագլուխը գերմանական նախկին օֆիցերներից մէկն է և նամակագրութիւն ունի Վիլհէլմ կայսրի որդու հետ։

Երևան է հանված մի գերմանական կազմակերպութիւն, որը անտիմիլիտարիստական ագիտացիա է մղում ֆրանսիական զօրքերի մէջ։ («Кс.»)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

—

Թաւրիզ, 4 դեկտեմբերի

Մթնոլորտը մռայլվում է։ Սև ամպերը սկսել են գարձեալ կուտակվել։ Սամադ-խանը Մարաղան սահմանադրականներից մաքրելուց յետոյ՝ իր հրոսակներով մտնում է Թաւրիզին։ Նա բանակել է Դէխարկան քաղաքում և լուր է ուղարկել քաղաքից 10—15 վերստ հեռու գտնվող Գօվկան սահմանադրական գիւղը՝ պահանջելով անձնատուր լինել։ Գօվկանցիք քաղաքից օգնութիւն են խնդրել։ Հետևանքը յայտնի չէ։ Այսօր Մարաղայի գծով՝ ծովով՝ Ուրմի մեկնող ճանապարհորդները յետ դարձան, առարկելով որ ճանապարհներին սփռված են Սամադ-խանի հրոսակները և կողոպտում են ճանապարհորդներին։ Հետևաբար Թաւրիզ-Մարաղա ճանապարհը փակված կարելի է համարել։

Սամադ-խանը եթէ Գօվկանն էլ վերցնելու չը լինի՝ Էյն-ուդ-Դօվլէի բանակին միանալով կառավարական ոյժը բաւական կը զօրացնի։

Հակասական լուրեր շատ են լսվում. կան ասողներ, որ իբր միմիայն Սամադ-խանի բանակը 12,000 ձիաւորներից է բաղկանալու. այս լուրը անհաւատալի կարելի էր համարել, եթէ առարկողներ չը լինէին, որ իբր Սօվուջ-Բուլաղի քիւրդերն էլ գտնվում են այդ բանակի մէջ։ Այս այն Սամադ-խանն է, որ անցեալ տարվայ Թիւրք-պարսկական կռիւներում գտնվում էր Ֆարման-Ֆարմայի բանակում, որը իր աւարառութեան պատճառով մօտ 1000 անմեղների—կանանց, երեխաների, մարդկանց—սպանութեան, կոտորածի պատճառ դարձաւ և, մեղադրվելով, կանչվեց Թէհրան դատվելու համար, բայց ամենակարող ոսկիները ոչ միայն մեղադրանքից ազատեցին այդ բռնակալին, այլ և աւելի մեծ պատիւների արժանացրին, իսկ այսօր Թէհրանի յատուկ պատուէրով գալիս է սահմանադրականներին ընկճելու։

Այս րօպէիս ստացված լուրերին նայելով՝ յիշեալի մի զօրամասը անցել է Եանղի-Քարվանսարան՝ քաղաքից 20 վերստ հեռաւորութեան վրա։

Ցամառ լուրեր են պտտում, որ Ռահիմխանն էլ Մարանդի վրա պիտի գնայ։ Թէհրանից ստացված նամակներն էլ խիստ անմխիթարական են. բոլորի բովանդակութիւնը պտտում է Թաւրիզն ընկճելու շուրջը։ Այսպիսով դրամայի արիւնալից արարուածները դեռ առաջներս են։

Թաւրիզի առաջնորդարանի դիմումները Թէհրան անպատասխան մնացին։ Երևի հայերին ևս վիճակված է դերծ չը մնալ շարժումների արհաւիրքներից։

Իբօ

Յ. Գ.—Այսօրվայ պօստով ստացված լրագիրները թերթեցինք։ Ռուսական թեր-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆԸ

—

Կահիրէ, 20 նոյեմբեր

Տեղիս ծանօթ դէմքերէն փաստաբան և բանաստեղծ Վահան Մալէզեանի նախաձեռնութեամբ, անցեալները, խորհրդակցական ժողովի մը հրաւիրուած էին կարգ մը ազգայիններ «Յառաջդիմասէր և Ազատական Հայոց Միութեան» համար նախապատրաստական ծրագրին վրայ վիճաբանելու համար։ Մեր միտքը չէ հոս մեր յարգելի բարեկամին հիմնել ուզած Միութեան ծրագրին առանձինն-առանձինն պարբերութիւններուն վրայ կարծիք յայտնել, որ իր նախնական ձևին տակ տեղ-տեղ նուազ որոշ և տեղ-տեղ մինչև իսկ մութ և հակասական կը թուէին տպագրեալ յայտագրին մէջ։

Իր լուսաբանութիւնները և բացատրութիւնը աւելի յստակ և որոշ՝ կը յանգին այն բանին, թէ հայութիւնը, օսմ. սահմանադրութեան նորատեղծ պայմաններուն ներքև, հարկ է, որ ունենայ իր որոշ ազգային ուղղութիւնը օրինական հողին վրայ։ Եւ ինչ պէտք է ըլլայ այդ ուղղութիւնը, ինչ բանի պէտք է ձգտի այն։

Թեր ու դէմ վիճաբանութեանց մէջ դաշնակցական հրաւիրեալները նկատեցին, թէ քանի որ Հայ Յեղ. Դաշնակցութիւնը և հնչակեանները բոլորովին միացած են օսմ. Թիւրք կօմիտէին հետ, յետ այսու որպէս օսմանցի միևնոյն ուղղութեամբ գործելու համար, կը զարմանային թէ ինչպէս այս ընդհանուր և բաղձալի համերաշխութեան հանդէպ (?!!) հայենական ուղղութիւն մը գծելու «քար գայթակղութեան» փորձը կըլլայ։

Ատոնց համար դաշնակցական, հնչակեան և Թիւրք կօմիտէներուն միութիւնն այլևս որպէս կատարեալ իրողութիւն մը՝ արդէն լիուլի կապահովէ օսմ. բոլոր հպատակներուն իրաւունքն ու պահանջները։ Դաշնակցական կարևոր դէմքերէն մեծայարգ տիար Յ. Աստուրեան օրինակի համար ըսաւ. «Մենք յետ այսու օսմանցիներ ենք, և մեզ չի հետաքրքրեր այլևս այս կամ այն համայնքի մը խնդիրը։ Եթէ պատահի, որ մենք համակարծիք գտնուինք ուեէ գործի մը մէջ ուեէ Մուհամէդի մը, Ալիի մը հետ, մենք անոնց հետ պիտի մնանք և աշխատինք, եթէ մինչև իսկ պէտք ըլլայ հայու մը դէմ մաքառելու համար...»։

Խնդիրը այս կերպ դրուած՝ շատ կարուկ և շահագրգռական է, չզարբելով սակայն անգործնական և նոյնիսկ դաշնակցական տեսակէտով ալ՝ ըստ սովորութեան՝ հակասական ըլլալէ։ Անոնց համար ազգայնական նեղ հարցը, սահմանադրութեան շնորհացու համբոյրին տակ հալած շոգիացած, իր տեղը տուած է տնտեսական խնդիրներուն։

Ասելիք չկայ։ Այս ամէնը եւրոպական սօցիալիզմին կապկական ընդօրինակութեան ազդեցութիւնն է, որով կուզուի տարօրինակապէս անբնական և բռնազբօսիկ եղանակով մը Եւրոպայինէն իսպառ տարբերուող մեր երկրին և մեր կեանքին պայմաններուն յարմարցնել զայ։ Եւ զարմանալին այն է, որ միութիւն մը, համերաշխութիւն մը կըսուի, բան մը որուն մէջ միացող տարրերը իրենց ծրագրովը, ըմբռնումովը և աւանդութիւններով իրար հակոտնեաներ են։ Թիւրքերը բացարձակ ազգայնական, մինչև իսկ համիսլամականներ են և իսպառ հակառակ ընկերվարութեան, որուն և ոչ իսկ գաղափարը ունին և գոյութիւնը ճանչնալ կուզեն Թիւրքիոյ մէջ. մինչդեռ երկու հայ կուսակցութիւնքը ծայրայեղ սօցիալիստներ են և ազգայնական կոչուած յետադէմ գաղափարները կը մերժեն։

Ի վերայ այս ամենայնի՝ Դաշնակցութիւնը հակասութեանց տոպրակ մըն է. տեղ մը իր շրջաբերականները ազգայնական շունչ մը ունին և հայերով միայն կը զբաղին, ուրիշ տեղ մը՝ հայութիւն ըսելու համար միայն Դաշնակցութիւն կը հասկնան, և ուրիշ տեղ մըն ալ օսմանցիութիւն դաւանելով ազգայնական խնդիրները կը մերժեն։ Ու տակտիկա կը փոխուի ու կը փոխուի հետզհետէ՝ նայած օրուան փչելիք հովին, տիրող եղանակին և... իր ներքին տրամադրութեան։

Զարմանալի է որ մեր մէջ ինչպէս ալ շատ կը մոռնան երէկը, մինչև իսկ այս առաւօտ։ Պատմութիւնը և ժողովուրդներ կազմող ազդակներուն ոյժը, նոյն այդ ժողովրդոց հոգեբանութիւն ըսուած բանը այդ կազմակերպութեանց համար գոյութիւն չունին։ Բաւական է որ իրենց ծրագիրները գրասեղաններու առաջ գոց ըրած ընկերբանական թէօրիներուն համապատասխանին և կամ ըստ պէտքին օրը օրին ընդունած գունափոխութիւններին ապահովէ իրենց գոյութիւնը։ Եւ ասոնց համար անոնք պատրաստ են ոչ միայն զոհ բերելու ազգ մը իր անցեալովը և ներկայովը, այլ և բոլոր աշխարհն իսկ։

Մարդու մը ձեռք օրին մէկ վէրք մը եղած ատեն, կըսեն, բարեկամները խորհուրդ տուած են ձիւթ գործածել։ Օգտուած այդ դարմանէն, ուրիշատեն մը երբ իր մէկ բարեկամին աչքը ցաւելուն իրմէն դարման մը կը հարցուի՝ «չէ՞ որ իմ մատս ձիւթով աղեկցաւ, աչքիդ համար ալ անկէ աղէկ ինչ»—կը պատասխանէ։

Հազար ճառ, հազար համերաշխութիւն թող լինի, հազար պգուըտուք, բայց Թիւրքիոյ մէջ ալ՝ ինչպէս Թիւրքիայէն շատ աւելի բարձր և քաղաքակիրթ պետութեանց մէջ՝ ցեղային ուրոյն խնդիրներ, մրցում և հակառակութիւնք պիտի չվերջանան։ Անոնք կրնան համերաշխիլ օսմանեան դրօշին ներքև իրենց սեփական շահերու գոհացումով, սակայն հեռի, շատ հեռի պէտք է համարել այն օրը՝ եթէ ոչ անկարելի՝ երբ այդ զգացումները պիտի չքանան տեղի տալով տնտեսական համաշխարհային սկզբունքներուն։ Այս կարգի էական խնդրոց լուծումը բարեբաղդաբար այս կամ այն խմբակցութեանց տարողութենէն, ինչպէս և դատողութենէն, բոլորովին կը խուսափին։

Պոլսոյ հայ թերթերէն ոմանք արդէն անդրադառնալ սկսած են, որ ազատութեան և հաւասարութեան շանթալից այս քառամսեայ շրջանին մէջ՝ հայաբնակ գաւառներու համար և ոչ իսկ փոքր հայ պաշտօնեայ մը կարգուեցաւ, մինչ անկէ ի վեր ամէն օր փոխուածներուն տեղը երիտասարդ-Թիւրքերէն կը ղրկուին։ Ըստ իս՝ այս երևոյթը բնական հետևանք մըն է նոր Թիւրքերուն ձեռք բերած յաջողութեանց։ Իրենք են կացութեան տէրը, իրենք կուզեն մնալ և կացութենէն օգտուողներ։ Ալ ասկէ բացորոշ ինչ։ Աւելի նրբին գաղափարականութիւն մը սպասել իրենցմէ՝ առանց մեր կողմէն լուրջ ջանքերու՝ երազատեսութիւն մը պէտք է համարել։

Ինչ որ ուշագրաւ կը թուի, Թիւրք կօմիտէներուն իրենց տեսակէտի խելացի և միաբան ընթացքն է։ Իշխան Սաբահէդդին, որ առաջները իր ծրագիրներուն յաջողութեան համար պէտք ունէր հայ գործակցութեան, Պարիզի կօնգրէին և համաձայնութեան հիմ ընդունած էր ազգերու ապակեդրոնացման դրութիւնը և միջազգային դաշնագրոց պահպանութիւնը։ Ու այս հիման վրայ ալ տեղի ունեցաւ՝ կարծեմ՝ համաձայնութիւնը։ Այսօր, երբ այդ խոստման իրականացման ժամը կը հասնի, իշխանը անպայման կերպով նեղ ազգայնական Աս-

Թերից քաղված պոչաւոր սուտերն աչք են ծակում։ Սաթթար-խանի կենսագրականը սկզբից մինչև վերջ սուտ-թիւն է պարունակում։ Մենք զարմանում ենք, թէ ինչպէս ռուսական թերթերը սուտերով են կերակրում իրանց ընթերցողներին. ովքե՞ր են դրանց լրատուները կամ թղթակիցները։ Այդպիսի մամուլի շնորհով կազմված հասկացողութիւնը Պարսկաստանի մասին պարզ է թէ ինչ բովանդակութիւն կունենայ։ Ցաւալի է։ Նոյն

—

Մեշեդ, 1 դեկտեմբերի

Քաղաքը իր առօրեայ կեանքի մէջ է գտնվում։ Շուկաները ամբողջ 15 օր փակ մնալուց յետոյ՝ Նէջէֆի մեծ մուշտէիդների կարգադրութեամբ վերջապէս բացվեցին։

Բուքնը-Դովլէի բանակը օրէ-օր զօրեղանում է. զօրքը և թնդանօթները դեռ մնում են իրանց նախկին դիրքերում։

Շրջակայ գիւղօրայքից հեծեալ և հետեւակ զօրք է մտնում քաղաք։ Սահմանադրականները, համաձայն Նէջէֆի մեծ մուշտէիդների կարգադրութեան, տակաւին ծրագիրներ են պատրաստում։

Կովկասցի Թուրքերը իրանց բոլորովին չէզոք են պահել ընդհանուր խորհրդակցութիւնների խնդրում։

Ինչպէս ասում են, մօտ օրերս Թէհրանից 800 պարսից կօզակ է գալու, տեղի ունեցած յուզումների առիթով։

Իքս

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Հեռագրով)

—

Պետերբուրգ, 8 դեկտ.

28-րդ նիստը բացվում է առաւօտ. ժամը 11 և 20 րոպէին։ Նախագահում է իշխան Վոլկոնսկին։

Մինիստրների օթեակում են զինուորական մինիստրը և սրա օգնականը։

Սօցիալ-դեմօկրատները բացակայում են։

Կարդացվում է Թագաւոր Կայսրի պատասխան-հեռագիրը Դումայի շնորհաւորման.

«Շնորհակալ եմ Պետական Դումայի անունից Ինձ և Իմ ընտանիքին շնորհաւորելու համար։ ՆԻԿՈԼԱՅ»։

Դումայի բոլոր անդամները «ուռա» են աղաղակում։

Առանց վիճաբանութիւնների ընդունվում և յանձնվում է խմբագրական յանձնաժողովին այն օրինագիծը, որով կենսաթոշակներ են նշանակվում բանտային վարչութեան պաշտօնեաներին, որոնք վնասվել են իրանց պարտականութիւնները կատարելիս։

Բէզակը զեկուցանում է զինուորականների լրացուցիչ կենսաթոշակների ժամանակաւոր կանոնները երկարելու օրինագծի մասին։

Մատնանիշ անելով, որ զօրքի օֆիցերների կենսաթոշակները այնքան էլ մեծ չեն, զեկուցանողը հաւատ է յայտնում, որ կասկած չէ կարող լինել, որ պետութեան վրա պարտականութիւն է դրված ապահովելու ծառայութեան մէջ իրանց ոյժն ու առողջութիւնը կորցրած առանձնապէս նրանց, որոնք պատերազմական ժամանակ իրանց կեանքն են զոհել հայրենիքի պաշտպանութեան համար, իսկ խռովութեան ծանր տարիներում պատւով են կատարել իրանց պարտքը (աղաղակներ «բրաւօ», ծափահարութիւններ)։

Վերջում զեկուցանողը հոկտ. 17-ի միութեան, աջակողմեանների, Նացիոնալիստների և չափաւոր-աջակողմեանների կողմից առաջարկում է հետեւեալ բանաձևը, որը և ընդունվում է Դումայից զինուորական մինիստրի և վանազան խմբակների ներկայացուցիչների պարզաբանվելուց յետոյ.

«Ուշադրութեան առնելով նախ՝ որ պաշտօններից արձակված, ծանր վիրաւորված և հաշմանդամ դարձած զինուորականներին, ինչպէս նաև սրանց ընտանիքներին, ներկայումս տրվող կենսաթոշակները կեանքի այժմեան պայմաններում բոլորովին անբաւարար են, երկրորդ՝ որ այդ թոշակների տալը ձգձգվում է երկար ժամանակով ինչ և ինչ պատճառներով, Պետական Դուման ցանկալի է գտնում, որպէսզի անյապաղ ձեռնարկվի վերոյիշեալ անձանց կենսաթոշակներին վերաբերող բոլոր կանոնները վերաքննելու գործին, հեռացնելով ըստ հնարաւորութեան եղած պակասութիւնները, և անցնում է հերթական գործերին»։

Ծափահարութիւն կենտրոնում և աջակողմում։

Հերթում դրված է նոյեմբերի 9-ի օրէնքի երկրորդ յօդուածը։

Վիճաբանութիւնները սկսվում են նոր ոյժով, ըստ որում խօսում են բոլոր կուսակցութիւնների հռետորները, և վերջանում են նրանով, որ յականէ-անուանէ ձայնատուութեան առաջարկութիւնը մերժվում է. երկրորդ յօդուածում ընդունվում է հողային մասնաժողովի խմբագրած ձևով, բոլորի ձայներով՝ ընդդէմ օպպօզիցիայի և մի քանի աջակողմեանների։

Առաջարկվում է երրորդ յօդուածը, որ ասում է, որ համայնքից դուրս գալը և անկախ տնտեսութիւն հաստատելը կատարվում է միմիայն ամբողջ հասարակութեան վճռով, ձայների 2/3-ի որոշմամբ։

Զեկուցանող Շիդլօվսկին պաշտպանում է յօդուածը։

Սկսվում են վիճաբանութիւններ, որոնք, ժամանակի ուշ լինելու պատճառով, յետաձգվում են հետեւեալ նիստին, որ նշանակվեց դեկտ. 10-ին ցերեկով և երեկոյեան։

Նիստը փակվում է ժամը 5 և 55 րոպէին։

(«Հ. Գ.»)

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

—

Դեկտեմբերի 8-ին Թիֆլիսի նահանգական դատարանում յայտարարվեց վերջնական ձևով Դուշէթի պետական գանձատունը կողոպտելու համար դատապարտվածների դատավճիռը։

Մեղապարտները տալիս են վճռաբեկ բողոքագիր։

—

Դեկտեմբերի 8-ին Թիֆլիսի նահանգական դատարանի 2-րդ քրէական բաժնում քննվեց «Закавказье» լրագրի նախկին խմբագիր Գոտուայի գործը, մեղադրվելով մամուլի օրէնքները խախտելու մէջ։

Գոտուան դատարան չէր եկել և հաւատարմատար էլ չէր ուղարկել։

Նահանգական դատարանը Գոտուային ենթարկեց 15 րուբլի տուգանքի։

—

Դեկտեմբերի 8-ին, Թիֆլիսի դատաստանական պալատի յատուկ առեանում, դռնփակ, դասային ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ, սկսվեց սենատից բեկանված այսպէս կոչված «Թիֆլիսի երկաթուղային գործադուլը» գործի քննութիւնը։

Վկաներ այս գործի համար կանչված են մօտ 60 մարդ։

Գործը հաւանօրէն կը տևէ մի շաբաթ։

—

Դեկտեմբերի 9-ին Շուլավէր մեկնեց Թիֆլիսի նահանգական դատարանի 1-ին քրէական առեանի կազմը՝ այնտեղ կուտակված քրէական գործերը քննելու համար։

—

Դեկտեմբերի 5-ին Թիֆլիսի դատաստանական պալատում քննվում էր Ջախմախսազեանի և Տօնեանցի գործը, որոնք մեղադրվում են գեղջկուհի Ամարնամի սպանութեան մէջ՝ վրէժխնդրութեան հողի վրա։

Գանձակի նահանգ. դատարանը երկու մեղադրեալներին էլ միզաւոր ճանաչեց կանխամտածված սպանութեան մէջ վրէժխնդրութեան հողի վրա և վճռեց տաժանակիր աշխատանքի 10 տարով իւրաքանչիւրին։ Այս եղեռնագործութեան հիմք էր ծառայել այն հանգամանքը, որ հանգուցեալ Ամարնամը կարբօլկայով անզգուշաբար թունաւորել էր մեղադրեալների ազգականներից մէկին, տալով նրան օղիի տեղ կարբօլկա։ Այդ դէպքից յետոյ մեղադրեալների և հանգուցեալ կնոջ միջև սկսվում են թշնամութիւն և վրէժ։

Պալատում պրօկուրօրը պահանջում էր դատարանի վճիռը հաստատել, իսկ մեղադրեալների պաշտպան՝ երդուեալ-հաւատարմատար Յով. Ղորղանեան, հերքելով սպանութեան մտացածին լինելը, թշնամութիւնը և վրէժի գոյութիւնը, խնդրում է Ջախմախսազեանին և Տօնեանցին մեղաւոր ճանաչել հասարակ սպանութեան մէջ։ Պալատը համաձայնելով պաշտպանի առարկութեան հետ՝ փոխեց դատարանի վճիռը և դատապարտեց իւրաքանչիւրին բանտարկութեան երեք տարով։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսից մի խումբ անձանց կողմից (500 ստորագրութեամբ) Կ. Պոլիս Իզմիրլեան պատրիարքին ուղարկված շնորհաւորական հեռագրին ստացվել է հետեւեալ ֆրանսերէն հեռագիրը՝ ստորագրողներից մի քանիսի (Պ. Ղամբարեանի, Ալ. Խատիսեանի և այլոց) անունով, դեկտ. 8-ին. «Կարդացի ձեր հեռագիրը. խօսք չը կայ շնորհակալ լինելու. ընդունեցէք իմ ամենասրտագին բարեմաղթութիւններս։ Մատթէոս Իզմիրլեան»։

✦ Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսեցի յայտնի վաճառական և պատուաւոր քաղաքացի Եգոր Ջոհրաբեան, որ առևտրական մեծ յարաբերութիւններ ունէր Պարսկաստանի հետ, վախճանվել է ամսիս 9-ին և կտակով զանազան գումարներ է յատկացրել բարեգործական նպատակի համար։ Կտակակատարներ նշանակել է պ.պ. Ալեքսանդր Մելիք-Ազարեանին և Համբարձում Առաքելեանին։

✦ Երէկ, Մեծ Իշխան Ալեքսէյ Ալեքսանդրովիչի մահվան քառասունքի օրը, Ալեքսանդրօ-Նեվսկի զինուորական տաճարում, բոլոր կառավարչական անձանց ներկայութեամբ կատարվեց հոգեհանգիստ։

✦ Երէկ Փոխարքայի պալատում, ի պատիւ Մեծ Իշխան Կօնստանտին Կօնստանտինօվիչի կայացաւ ճաշկերոյթ։ Մեծ Իշխանը կը մեկնէ այսօր Պետերբուրգ։

✦ Տնատէր Ալ. Այվազեանի «գերեվարութեան» գործի առիթով ոստիկանութիւնը ձերբակալել է չորս դոնապանների և մի քանի կասկածելի անձերի։ Մինչև օրս ոչ մի հետք չէ բացվել, թէև 9-րդ քաղաքամասի ոստիկանները ոտք ու ձեռք են ընկել գըտնելու յափշտակողներին։

✦ Կովկասի Փոխարքան հրամայել է ժամանակաւոր հերթական զինուորական դատարաններ հաստատել 1909 թ. յունվարի 7-ին Թեմիր-Խան-Շուրայում, Գրօզնիյում և Վլադիկավկազում։

✦ Վերջերս Գանձակում եղած ժամանակ կոմսուհի Վօրօնցօվա-Դաշկօվան բարեհաճել էր այցելել տեղական հայ կանանց նախաձեռնութեամբ բացված Ջուլհականոցը, նայել էր բոլոր իրերը և շատ հաւանել էր։ Իր համակրանքը այդ յիրաւի համակրելի գործին իբրև նշան կոմսուհին նուիրել է 100 րուբլի։

✦ Դեկտեմբերի 26-ին տեղի կունենայ մանկական մի երեկոյթ տօնածառով Թիֆլիսի արտիստական ընկերութեան դահլիճում։ Երեկոյթի կազմողն է հայ տնայնագործական ընկերութիւնը, որը այնպիսի մի երեկոյթ տուեց անցեալ տարի մեծ աջողութեամբ։ Երեկոյթից ստացած արդիւնքով ընկերութիւնը մտադիր է նպաստել տնայնագործական արհեստանոցների բացման գիւղերում։

✦ Մեզ հաղորդում են, որ նորաբաց Մեծ-Ղարաքիլիսայի գիւղատնտեսական տնայնագործական ընկերութիւնը չորեքշաբթի, դեկտեմբերի 10-ից սկսեց Ջուլհականոցի աշխատանքները։ Աշակերտուհիների թիւը ենթադրվում է մօտ 70 հոգի։ Ցանկացողների շատութեան պատճառով ընկերութեան վարչութիւնը որոշում է կայսրել օրական նշանակել 2 հերթական պարապմունք։ Առաջին հերթը՝ բաղկացած 35 հոգուց՝ պարապելու է առաւօտեան 8 ժամից—12-ը, իսկ միւսը՝ բաղկացած նոյնպէս 35 հոգուց՝ պարապմունքները սկսում է ճաշից յետոյ 3 ժամից և վերջացնում է աշխատանքը երեկոյեան 6-ին։

✦ Ռուս նշանաւոր նկարիչ իլլիւստրատօր Ն. Ն. Կարազինի մահվան առիթով «Աղբիւր-Տարազի» խմբագրութիւնը հետեւեալ հեռագիրն է ուղարկել Պետերբուրգ՝ «Минувшие Годы»-ի խմբագրատուն Վ. Ե. Բօգուչարսկուն և «Родникъ»-ի խմբագրութիւն օր. Նատալիա Ալէքս. Ալմեդինգենին. «Աղբիւր և Տարազ» հանդէսների խմբագրութիւնը ամենայն յարգանօք խնդրում է ձեզ իր խորին ցաւակցութիւնը յայտնել իր անմոռանալի աշխատակից ակադեմիկ, նկարիչ Ն. Ն. Կարազինի ընտանիքին և թաղմանը լինել «Աղբիւր-Տարազի» կողմից ներկայացուցիչ։ Քառորդ դար է, որ «Աղբիւրը» զարդարվում է հանգուցեալի հրաշագեղ նկարներով։ Պսակի փոխարէն հարիւր րուբլու պատկերներ և գրքեր կը բաժանվեն Թիֆլիսի չքաւոր մանուկներին։ Գրական-Գեղարվեստական Սալոնի մօտակայ երեկոյթներից մէկը կը նուիրվի հանգուցեալ աշխատակցի յիշատակին»։

✦ «Н. З.» թերթում կարդում ենք. «Ակակի Ծերեթելու յօբելեանական հանդէսի ժամանակ Բաթումից, 800 մարդու ստորագրութեամբ մի հեռագիր է ստացվել, որով խնդրվում է Ակակիի յարգողներից՝ միջնորդութիւն յարուցել, որ Իլիա Ճավճավաձէի սպանիչներին ներումն շնորհվի»։

✦ Տեղի սղութեան պատճառով հայոց ներկայացման վերաբերեալ յօդուածը յետաձգվեց յաջորդ համարի։

✦ Թիֆլիսի քաղաքագլուխը վերստին խնդրել է Նահանգապետից միջոցներ ձեռք առնել քաղաքային տուրքերը չը վճարած տնատէրերի վերաբերութեամբ։ Միայն «Ադէլխանեան և ընկ.» ակցիոներական ընկերութեան պարտքը հասնում է 10,807 ր. 65 կոպէկի։

✦ Ամիրովի անունով Մոսկվայի համալսարանում թոշակաւոր պահելու առիթով քաղաքային վարչութիւնը կանգ է առել նոյն համալսարանում ուսանող Սիմէօն Տէր-Սիմէօնեանի վրա։

✦ 1909 թւի ընթացքում Թիֆլիսի քաղաքային դուման ունենալու է ընդամենը 22 նիստ։

✦ Վաղը նշանակված է գիւղատնտեսական ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովը։

✦ Թիֆլիսի նահանգապետին խնդրամատոյց են եղել թոյլատրելու հրատարակել Թիֆլիսում 1) Ա. Մախարաձէն՝ քաղաքական, գիտական պատկերազարդ շաբաթաթերթ ռուսերէն լեզուով «Новая Стезя» անունով, 2) Վ. Կօվալօվը՝ ռուսերէն լեզուով օրաթերթ «Кавказскія Объявленія» անունով, 3) Բ. Նուրալեան՝ հայերէն լեզուով օրաթերթ «Հօրիզօն» անունով։

✦ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը հաստատեց դումայական-դպրոցական մասնաժողովի որոշումը՝ 10 տարվայ ընթացքում աստիճանաբար պարտադիր ուսում մտցնելու մասին, որոշելով միջնորդել, որ պետական գանձարանը ամեն տարի դպրոցների իւրաքանչիւր բաժանմունքի համար յատկացնի 390-ական րուբլի։

✦ 1909 թ. Պետերբուրգում, յունվարի կէսերին կայանալու է համառուսական մետէօրօլօգիական համագումարը, որին մասնակցելու հրաւիրված է նաև կայսերական պողպօդարութեան ընկերութեան կովկասեան բաժանմունքը։

✦ Թիֆլիսի հողային-բարեկարգիչ մասնաժողովը դեկտեմբերի 9-ին մեկնեց Ախալքալաքի գաւառի 89 գիւղերի հողային գործերը քննելու համար։

✦ Պետերբուրգից, ներքին գործերի մինիստրութիւնից, Թիֆլիսի նահանգապետը ստացել է պաշտօնական հաւաստիացում, որ Թիֆլիսը և Թիֆլիսի նահանգը ապահով են խոլերայից։

✦ Պետերբուրգի Հեռագրական Գործակալութեան Թիֆլիսի բաժանմունքը տեղափոխվեց Գօլօվինսկի պրօսպէկտ, Օկօլէվի տունը, № 34։

✦ Թիֆլիսում դեկտեմբերի 8-ին ձերբակալվեց բժիշկ Հախվերդեանը։

✦ Թիֆլիսի էլեքտրաքարշի ընկերութիւնը, ինչպէս երեւում է նրա գրքերից, անցեալ տարի էլեքտրաքարշի շահագործութիւնից կրել է մօտ 300,000 րուբլի վնաս։ Այս տարվայ դեֆիցիտը աւելանում է։ Այդ ընկերութեան ակցիաները, որ արժէին 60—70 ֆրանկ, այժմ ծախվում են 7 ֆրանկով։ Վնասների պատճառները համարվում են հաշմանդամութեան գործերի համար ահագին տուգանքներ տալը, նոր գծերի սակաւ եկամուտը, էլեքտրաքարշի շահագործութեան մեծ ծախքերը, որոնք ծառայողների պահանջների հետեւանքներն են, և մասամբ վերջիններիս սառը և անուշադիր վերաբերմունքը դէպի գործը։ Բրիւսէլից ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, ընկերութիւնը մտադիր է փակել այդ ձեռնարկութիւնը կամ թէ վաճառել նրան։

✦ Դրագունեան 44-րդ գնդի հրամանատարը մի պատճառաբանեալ գրութեամբ Թիֆլիսի էլեքտրաքարշի ընկերութիւնից խնդրել է Վօրօնցօվի արձանի մօտից մինչև Նաւթլուղ հաստատել անընդմիջում, ուղղակի երթեւեկութիւն էլեքտրաքարշի վագոններով։ Ինչպէս յայտնի է, ներկայումս այդ գծի վրա վագոնները երթեւեկում են երեք ընդմիջումներով։

✦ Քաղաքային դպրոցական յանձնաժողովը յարգել է Թիֆլիսի արհեստաւորաց ուսումնարանի դասատուների խնդիրը և այդ ուսումնարանում մտցրել է գծագրութեան և երկրաչափութեան դասեր։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

✦ Դեկտ. 8-ին Թիֆլիսի գաւառի բնակիչ Իսակ Աէրաշվիլին յայտնեց ոստիկանութեան, որ քաղաք քշելով 100 խոզ ծախելու համար, նա կանգ առաւ Կուր գետի ափին Մուշտայիդ այգու եռեր։ Դեկտ. 6-ին նա վերադարձաւ Նորի գիւղը, խոզերը թողնելով իր որդի Պետրի (16 տարեկան) հսկողութեան ներքոյ, որից լոյս 7-ի գիշերը անյայտ անձեր գողացել են 20 խոզ, 400 րուբլու արժողութեամբ։

✦ Դեկտեմբերի 8-ին, Պեսկօվսկայա փողոցում, Զուրաբ Դաշտոյեանի բնակարանից Իլիա Ջափարիձէն կեղծ բանալիի օգնութեամբ գողանում է 150 րուբլու տնային իրեր։ Ջափարիձէն ձերբակալված է։

✦ Թիֆլիսի գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեամբ Թիֆլիսի տնատէրեր Սիմէօն Գէօրգօբիանի, Միխայիլ Ցխվարաձէ, Յարութիւն Աւետիսեան, Ալէքսէյ Տօմիլին, Խաչատուր Ամիրաղեան և Սալօմէ Հէջուբեան՝ հացէների սեղանի պարտադիր կանոնները խախտելու համար՝ ենթարկվում են դրամական տուգանքի 3, 5 և 25 րուբլով։

✦ Պարսկահպատակ Դանիէլ Սիմօն-օղլի և Աբաս-Կուլի Ասկեար-օղլի, իբրև վնասակար անձեր, աքսորվում են Թիֆլիսի գեներալ-նահանգապետութեան սահմաններից։

✦ Դեկտեմբերի 9-ին ձերբակալվեց Քութայիսի գեն.-նահանգապետի կարգադրութեամբ Օրէնբուրգի նահանգն աքսորված Ալեքսանդր Գիգաուրօվը։

✦ Դեկտեմբերի 9-ին, երեկ. ժամը 6-ին, Գօգօլեվսկայա փողոցում ապրող Սե-

---

մէջ Րիզայի դաւանանքին կը յարի։

Ի՞նչ կը խորհի մերայինը իր դաշնակցին այս փոփոխութեան հանդէպ։ Հայ դատը կամ ազգային ուղղութիւնը ուրանալով, խնդիրը ինքնին կը լուծուի՞։

Խնդիրը այն է, որ Թիւրք կոմիտէները՝ ծանօթ նորահաստատ րէժիմին և կառավարութեան տկարութեանը՝ անհրաժեշտօրէն պէտք ունին ցարդ դժգոհ տարրերուն բարեացակամութեան, ու ատիկա ունենալու համար է որ կը շոյեն զիրենք։ Վաղը երբ երեսփոխանութիւնը մեծ մասամբ իրենցմէ ընտրուի, տնտեսապէս զօրանան և դիւանագիտութեան հանդէպ իրենց դիրքը ամրացած տեսնեն, չգիտեմ թէ ո՞ր աստիճան պիտի յարգեն իրենց ընկերվար—ծայրայեղ դաշնակիցներուն աջակցութիւնը։

Այո, անոնք այժմ պէտք ունին մեզի։ Երկրին հանդարտեցման և նոր րէժիմին հաստատման համար դժգոհ տարրերուն համակրութեանը անհրաժեշտ կարիք ունին անոնք։ Այժմ միայն անոնք առաւել քան երբէք տրամադրուած են իմաստութեան և բանականութեան ձայնին անսալու և հայրենեաց գերագոյն շահերուն պահանջին ըմբռնելու, ուստի և այժմ միակ յարմար առենն է անոնց հասկցնելու, որ օսմանեան կայսրութեան ամբողջութեան և զօրութեան բանալին՝ զայն կազմող տարբեր ցեղերուն և ազգութիւններուն գոհացմամբ ձեռք բերուած շահակցական-դաշնակցական անկեղծ ջանքերուն մէջն է։

Մեր Թիւրք հայրենակցաց հասկցնելու է, որ մենք յետ այսու օսմանցի ենք, բայց նոյն ատեն և հայ։ Ընդունած ենք օսմանեան կայսրութեան ամբողջութեան սկզբունքը, զայն կազմող զատ ժողովուրդներուն՝ և ոչ թէ անհատներուն՝ միաբանութեան պայմանով։ Այդ ամբողջութիւնը ապահովցնելու համար խակ է որ այդ ժողովուրդները իրենց անցեալ, պատմական, աշխարհագրական, քաղաքակրթական և լեզուափոխական գիտակից զոհողութեանց և ճիգերու համեմատութեամբ գոհացումները և գոյութիւննին և ինքնոյն զարգացումին ապահովելու երաշխաւորութիւններ պէտք է ստանան և գէթ իրենց բնավայրին մէջ, դրացի և բնակակից միւս ցեղերուն հետ ձեռք ձեռքի, իրենց երկրին այդ մասին զարգացման աւելի հաստատուն և ձեռնհասօրէն աշխատելու իրաւասութիւն ունենան։

Պոլսոյ կեդրոնական իշխանութիւնը շատ դժուար պիտի հասնի, օրինակի համար, լաւագոյն իմն դատելու և վճռելու կայսրութեան այս ու այն և գրեթէ իրարմէ տարբեր և հեռաւոր հատուածներուն և մասերուն—ինչպէս Հայաստան, Արաբիա, Սուրիա, Մակեդոնիա և այլն—մէջ անհրաժեշտ բաներու մասին, որքան վարչական ապակեդրոնացման դրութեամբ տեղական իշխանութիւնները։ Թիւրքիան միացեղ երկիր մը չէ. և տարբեր մասերը տարբեր ժողովուրդներով տարբեր պահանջներ ունին, տարբեր հանգամանքներ, որոնք կարելի պիտի չըլլայ օգտակար եղանակաւ կառավարել միատեսակ և կեդրոնացման մը սիստեմով։

Ասիկա այնքան որոշ է և անոր անգործադրելի ձգելը ևս այնքան ծանր և հաւանական վտանգներու դուռ կրնայ բանալ՝ նոյնիսկ հակառակ բարի կամեցողութեանց, որ անոր հասկնալ չուզելը և անոր դէմ ականջ խուլ պահելը հակօսմանեան ընթացք մը պէտք է համարել։ Մեր Թիւրք հայրենակիցները զայս եթէ չհասկնան ալ, պարտք է և պէտք մըն է հասկցնել զայն, պէտք է անոնք հաւաստի ըլլան, որ մենք իբրև ազգ մը մեր այս պահանջումներով, սակայն, շատ աւելի երաշխաւորեալ պիտի գտնենք զմեզ օսմանեան կայսրութեան ներքև, քան ուրիշ կերպով մը...։ Ուստի մեր անկեղծութեան չհաւատալու պատճառ մը չկայ։

Ցաւալի է սակայն, որ մենք ալ, մենէ գործօն մասեր ալ, իրենց մասնաւոր հաշիւներէն տարուած, այս կարևոր պարագային վրայ քիչ կը խորհինք։ Ու երբ մենք մոռցած իրականութիւնը՝ կը ճառենք ու կը համբուրուինք, անոնք մեզի իրենց համբոյրներուն զգլխիչ զգայնութեանց տակ թմրեցուցէն գոհ՝ կը գործեն ու կը գործեն։ Այսօր Երիտ. Թիւրքիան, որոշ ծրագրով մը ամեն տեղ ոտքի վրայ է, վաղուայ օրէնսդիր գերագոյն ժողովին մէջ իրենցինները յաջողցնելու համար։ Իսկ մենք ի՞նչ կընենք մեր խելացի և հեռատես ազգի համբաւովը...

Վերջերս Կ. Պոլսոյ մէջ բոլոր կուսակցութիւններէն խառն ժողով մը պիտի գումարուէր։ Կը մաղթէի, որ իրենց հրաւիրուած միութեան մէջ մերինները նուազ խանդավառութիւն, պակաս անդրազգային ծայրայեղութիւն և աւելի գիտակից ջանք մը և հայեցական տրամադրութիւն ունենան։ Այն, ինչ որ հնար է մեզ ընել և դիւրաւ ձեռք բերել այսօր՝ իբրև օսմանցի և իբրև հայ, վաղը թերևս դժուար դառնայ և նորէն ուրիշ գործողութեանց ցաւալի պէտքը անհրաժեշտ դարձնէ։

Օրինակ առնենք օտարներէն, մեզմէ անհամեմատ բարձր ազգերու մէջ, և նոյնիսկ մեզ վիճակակից օսմանեան միւս տարբեր ցեղերէն։ Յիշենք ազատ Անգլիոյ մէջ Իրլանդիայի ինքօրէնութեան պահանջը, Աւստրիոյ մէջ շատ մը ազգերու ուրոյն առանձնաշնորհումները և նոյնիսկ թագաւորութիւն մը, Զուիցերիոյ մէջ տարասեռ ժողովուրդներէն դաշնակցական կառավարութիւն մը Գերմանիոյ մէջ միասեռ ժողովուրդէ մը գրեթէ, բայց տարբեր իշխանութիւններէ միացեալ կայսրութիւն մը և այլն։ Ինչո՞ւ ատոնց մէջ ազգայնական զգացումները չեն մեռած այս ու այն կամ սօցիալիստական հովերու տակ, և կամ ատոնց այդպէս ըլլալը իրենց ամբողջական զօրութենէն բան մը պակսեցուցած է. չէ՞ որ այդ պայմաններով միայն անոնք իրարու կապուած և շղթայուած կը մնան։

Իսկ Թիւրքիոյ մէջ վեր առնենք օր. համար Մակեդոնիան, ուր բուլգարները, նուազ ծայրայեղ և բնաւ սօցիալիստ, իրենց բացորոշ պայմանները կը դնեն. յոյները իրենց կարգին նոյնը կընեն և արաբները իրենցինը կը պահանջեն օսմանեան սահմանադրական կառավարութենէն, և այս ամենը իրենց ցեղային ուրոյն զարգացման համար, առանց անջատման փափագի մը։

Աղէկ են գեղեցիկ բառեր և խանդավառ զգացմանց արդիւնք ցոյցեր և պոռչտուքներ, բայց շատ աւելի կարևոր և լուրջ են էական կարգ մը խնդիրներ և գործեր, որոնք անմիջապէս և անյետաձգելիօրէն իրենց վճռին կը սպասեն։

Մենք իբրև հայ չխորհինք՝ ապա ո՞վ խորհի։ Չէ՞ք կարծեր, որ երբ օր մը Երլղըզի փոխարէն երիտ.-Թիւրք զինուորական դիկտատորութիւնը սանձարձակ տիրապետէ ամենուրեք, մեր համակրութիւնը, թուլութիւնը և անտարբերութիւնն ալ մեր մէջ Դաշնակ-Հնչակ արհաւիրքներուն զոհը պիտի բանայ սօցիալական նկատումներէ տարուած, որոնց տխուր օրինակը Կովկասի մէջ տեսանք։

Պ. Մալէզեան իրաւունք ունի, և ես կը կարծեմ որ շատեր անոր պէս կը խորհին, թէ սօցիալիստութիւնը վաղաժամ և անօգտակար է Թիւրքիոյ մէջ։ Ընկերվարութենէ առաջ շատ կարևոր պէտքեր ունինք մենք, ինչպէս և պէտք ունինք մեր բովանդակ ոյժերուն անվերապահ տրամադրութեան, օսմանեան նոր րէժիմին տակ ազգային որոշ ուղղութեամբ մը մեր աւեր օջախը շինելու և օսմանեան պապայ կեանքին մէջ մեր մաս քաղաքակրթական պաշտօնը արժանապէս ի կատար ածելու համար։

Մ.ին

մէջն կալաշնիկովը ընկաւ և տեղնուտեղը մեռաւ։

✦ Թիֆլիսի ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեամբ Թիւրքահպատակ Քերոբ Զաքարեանց և Գէորգի Տակվելաշվիլին, իբրև վնասակար անձեր, նախ ենթարկվում են 3 ամսով բանտարկութեան, իսկ յետոյ աքսորի—առաջինը Թիւրքիա, երկրորդը՝ Վոլոգդայի նահանգը։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

8 դեկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Նահանգական դատարանը առանց երդուեալ դատաւորների մասնակցութեան քննեց (?)-ի խմբագրի և Ալեքսանդր Ստախովիչի գործը, որոնց ներքին գործերի մինիստրի նախկին օգնական Գուրկօն մեղադրում էր զրպարտութեան մէջ։ Դատարանը երկուսին էլ արդար ճանաչեց։

Մայրաքաղաքում խօլերայով հիւանդացան 14, մեռաւ 1 հոգի։

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան կից, մինիստրի օգնական Գէօրգիեվսկու նախագահութեամբ, դեկտ. 5-ին տեղի ունեցաւ առաջին նիստը այն միջգերատեսչական խորհրդակցութեան, որ պաշտօն ունի զբաղվել մինիստրութեանը կից շինարարական ֆոնդ կազմակերպելու հարցով, տարրական դպրոցների շինարարական կարիքների համար փոխատուութիւններ ու նպաստներ տալու նպատակով։ Խորհրդակցութիւնն այն կարծիքը յայտնեց, որ փոխատուութիւնները և նպաստները կարելի է տալ զեմստվոներին, քաղաքներին և շինական հասարակութիւններին։

ՌՕՍՏՕՎ Դ./Վ.։ Վլադիկավկազեան երկաթուղագծի տարածութեամբ գործում է մի աւազակախումբ. գծի վրա ամեն օր գտնում են սպանվածների և կողոպտվածների։ Կալչեվսկայա կայարանի մօտերը մօտերս յարձակման ենթարկվեց գնդապետ Կուսեչնիկովը։

ՕՐԵՕԼ։ Բացվեց կաթնատնտեսութեան ցուցահանդէս։

ՊՕԼՏԱՎԱ։ Նահանգական զեմստվային ժողովը որոշեց բանալ արական և իգական ուսուցչական սեմինարիաներ։

ՊԱՒԼԳՕՐՕԴ։ Հրդեհը ոչնչացրեց հինգ խանութներ. վնասը հասնում է 150 հազար ռուբլու։

ՏԱԳԱՆՐՕԳ։ Լատոնի արուարձանի մօտերը սպանել են քահանային, երկու ուսուցչի, տիրացուի և երկու կառապանների։ Շարժառիթները և մանրամասնութիւնները յայտնի չեն։ Ցանցագործութեան տեղը մեկնեցին դատական իշխանութիւնները և նահանգապետը։

ՉԵՐՆԻԳՕՎ։ Նոյեմբերի լոյս 8-ի գիշերը [illegible]

Զօրս [illegible] 700 ռուբլի։

9 դեկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ [illegible] 1909 թուի [illegible]

ՌՕՍՏՕՎ Դ./Վ.։ [illegible] 370,000 ռուբլի [illegible]

ԿԻԵՎ։ [illegible]

ՍԻՄՖԵՐՕՊՕԼ։ [illegible]

ԳՐՕԴՆՕ։ Նոյեմբերի լոյս 7-ի գիշերը [illegible] 5000 ռուբլի։

ՉԵՐՆԻԳՕՎ։ Նահանգապետի նախագահութեամբ և նահանգի երեք դատարանների դատախազների ու ժանդարմական վարչութեան պետի մասնակցութեամբ կայացաւ խորհրդակցութիւն սաստկացող աւազակութիւնների առաջն առնելու միջոցների մասին։

ՏՎԷՐ։ Երկրորդ Պետական Դումայի անդամ Կուզնեցովը Նորին Մեծութեան վիրաւորելու համար ենթարկվեց մի տարով բանտարկութեան։

ՄՕՍԿՎԱ։ Առևտրական գիտելիքներ տարածող ընկերութեան նախագահի օգնական Կելինը քաղաքին 100,000 ռուբլի նուիրեց մանկապարտէզ հաստատելու համար, ուր ընդունվելու են 6—10 տարեկան մանուկներ ձրիաբար ուսանելու համար։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԺԻՇԿ
Ա. Ա. ԽԱՆԴԱՄԻՐԵԱՆ
Ներքին եւ ջղային հիւանդութիւններ, առանձնապէս սրտի և թոքերի հիւանդութիւններ։ Ընդունելութիւնը՝ 11—1 ժ. առաւօտեան, 5—6 ժ. երեկոյեան։ Սօլօլակսկայա փ. № 6. տ. Միրզոյեվի
(օ. մ.) 50—12

Մեդիցինայի Դէկտէր-մասսաժիստ
Յ. Գ. Եսայեան
Կաշուի տակ սրսկում է բժիշկների նշանակած դեղեր, օր. մկնդեղ՝ ուժասպառութեան և սակաւարիւնութեան դէմ, և այլն։ Խնամում և փաթաթում է վէրքեր։ Սեռական անկարողութեան, թուլութեան և ընդհանուր ջղայնութեան դէմ անում է համապատասխան սառնաղի շփումներ, տրորումներ ամբողջ մարմնի։ Ընդհանուր և տեղական մասսաժ։ Մասնագիտական մասսաժ փորկապութեան, չաղութեան, նիհարման, ջղայնութեան, սեռական թուլութեան և այլ հիւանդութիւնների դէմ։ Բժշկական ու շվեդական գիմնաստիկա կազդուրվելու համար։ Ընդունում է հրաւէրներ հիւանդների մօտ։ Զքաւորներին մեծ զիջողութեամբ։ Ժամանակաւոր հասցէն՝ պօստի մօտ, Բարօնսկայա փող. № 15։ Ընդունելութիւնը՝ կանանց 3—4. ժ., տղամարդկանց՝ 4—5 ժ.։
(օ. մ.) 50—4

Պահանջեցէք ամեն տեղ „ՕԴՕԲՐԻՆ“
Միայն ՄԻԽԱՅԻԼ ԼԵԲԵԴԵՎԻ
«Этикетъ утвержденъ прав.» մակագրութեամբ.

Գլխաւոր պահեստատեղը Դեղագործական Ապրանքների Վաճառման Կովկասեան Ընկերութեան մէջ—Թիֆլիս, Բագու, Բաթում։
(10, 20, 30) 50—29

Լոյս տեսաւ
Խմբագրութ. Սիրական Տիգրանեանի
Հրատ. «Գուտտենբերգի»—Գ. Գալստեանի
(Մասնաւոր հրատարակութիւն)
ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ
Կենտրոնական ժողովից, Վեհափառ Կաթողիկոսից հաստատված՝ պաշտօնական և պարտադիր ծրագիրը։ Դիմել «Գուտտենբերգ» գրախանութը։ 2—2

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ
պատգամաւորների
խմբանկար
(1908 թ. նոյեմբերի 1-ին)
Աւտոտիպ ՊՕՍՏ-ԿԱՐՏ
100 հատը 2 ր. 50 կ., հատը՝ 5 կոպ.
Դիմել՝ Фото-цинког. С. Сэгомоняна, Базарная 20, Тифлисъ.
(ե. հ. կ.) 5—3

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ ԳՏՆՎՈՂ
ՀԱՇՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ
Հեղինակ «Առևտրական, գործարանական և նաւթարդիւնաբերութեան հաշուապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների մինիստրութեան ուսումնասիրական բաժնի կողմից ընդունված է իբրև օժանդակ ձեռնարկ առևտրական դպրոցներում և նրանց գրադարաններում։
ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԵՆ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ անձանց, գործնական ձևով հաշուապահութիւն և ուրիշ մասնագիտական առարկ.
Ներկայ տարվայ կուրսերում բացի սովորական մասնագիտական առարկաներից աւանդվելու է ձրիաբար քաղաքական տնտեսութիւն (политическая экономія) և որոշ վճարով կամաւոր սղագրութիւն (стенографія).
Ընդունելութիւնն ամեն օր, ժամը 4-ից մինչև 7-ը երեկոյեան, 9-ից մինչև 10-ը առաւօտեան։ Պարապմունքներն սկսվելու են 1909 թ. յունվ. 15-ից, պարբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ։ Ծրագիրը ուղարկվում է ձրի։
Դասընթացքը աւարտողներին տրվում են, ֆինանսների մինիստրութեան թոյլատրած ծրագրի համաձայն, ատեստատներ։
Դրանից անկախ՝ բացված է քիչ պատրաստականութիւն ունեցող անձերի համար առանձին լրացուցիչ և կրկնողութեան կուրսեր ռուսաց լեզուի և թւաբանութեան համար։
Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին Թիֆլիսում. Н. В. Абраамяну, Николаевская ул. № 22, ամենայն օր։
Վերևում յիշած ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու։ Գինն է 3 ր. 50 կոպէկ։
(կ. ե. հ.) 15—1

ՄԵՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆ Է
բերել տալ միայն մշտական օրացոյց ունեցող ժամացոյց։
Ամեն մի մարդու քիչ չի լինի պատահած, երբ նա հարկաւոր մոմենտում դժուարացել է իմանալ՝ թէ որ օրն է և ամսի քանիսը։ Քիչ կորուստ չէ եղել հէնց նրանից, որ անկարելի է եղել ստոյգ որոշել ամսաթիւը։ Դրա համար էլ իւրաքանչիւրին անհրաժեշտ պահանջ պիտի զգացվի ունենալ այնպիսի ժամացոյց, որը շարունակ կարողանայ ճշգրիտ կերպով ցոյց տալ հարկաւոր ժամանակաշրջանը։ Ես պայմանաւորվել եմ ժամացոյց-օրացոյց պատրաստող շվէյցաբական խոշորագոյն ֆաբրիկաներից մէկի հետ և կարողանում եմ ուղարկել այդ տեսակ ժամացոյց չը տեսնված գնով, միայն
4 րուբլի 50 կոպէկով. 2 հատը—8 րուբլի 50 կոպէկ։
Այդ ժամացոյցը իսկական «Անկեր» է, ընթացքը 15 քարի վրա, սև պողպատից, լարելը 40 ժամը մի անգամ, մեռաղէ ցիֆերբլատով, աւտոմատիկ կերպով ցոյց է տալիս օրը, ամսաթիւը և ամիսը։ Ծանապարհածախքը 1—4 ժամացոյցի համար 40 կոպ., Սիբիր—75 կ.։ Նորաձև ոսկուց կարճ շղթայ՝ բրելօկով—75 կ. և 1 ր. 50 կ., երկար շղթայ—2 ր. 50 կ. և 3 ր. 50 կ.։ Ուղարկումը վերադիր վճարով և առանց կանխավճարի։
Հասցէ. Единств. П ред. И. ШТРУМФЕЛЬДЪ, Варшава, Св. Креста № 48.
Թղթակցութիւնները ռուսերէն և գերմաներէն լեզուներով։
(20, 23, 27, 2, 6, 10, 14) 7—6

Հինգշաբթի, 11 դեկտեմբերի
ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ 7 ԺԱՄԻՆ
ԹԻՖԼԻՍԻ ԲՕՐՍԱՅԻՆ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ
նշանակված է
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ
Հայոց Դրամատիկական Ընկերութեան
Զբաղմունքի առարկաներն են
1) 1907/8 թատերաշրջանի հաշուի քննութիւնը և հաստատութիւնը։
2) Տիկին Մակարեանի անուան մրցանակի ժիւրիի անդամների ընտրութիւնը։
3) Ընտրութիւն վարչութեան մի անդամի (Գ. Ծուրինեանի փոխարէն) ու մի փոխանդամի (Մ. Աթարեգեանի փոխարէն)։
4) Ընթացիկ հարցեր։
Ծանօթութիւն։ Ժողովը նշանակված լինելով երկրորդ անգամ, կը կայանայ անկախ ներկայ եղող անդամների թւից։

Открыта подписка на 1909 годъ
на ежедневную, большую, политическую, безпартійную газету
„СЛОВО“
выходящую въ С.-Петербургѣ въ изданіи и подъ редакціей
М. М. ѲЕДОРОВА.
Государственная Дума съ подробными (по стенограммамъ) отчетами объ ея засѣданіяхъ.
Съ 6 окт. 1908 г. газета выходитъ и по понедѣльникамъ.
Въ газетѣ принимаютъ ближайшее участіе:
З. Д. Аваловъ, С. А. Адріановъ, К. К. Арсеньевъ, К. С. Баранцевичъ, Н. А. Бердяевъ, С. Н. Булгаковъ, П. К. Бѣлецкій, А. Васильевъ, А. Вергежскій, Н. М. Волковыскій, О. П. Герасимовъ, В. С. Голубевъ, Г. К. Градовскій, А. В. Карташевъ, Максимъ Ковалевскій, А. Ѳ. Кони, Г. И. Коровицкій, проф. Несторъ Котляревскій, С. А. Котляревскій, В. Д. Кузьминъ-Караваевъ, Н. Н. Львовъ, П. И. Люблинскій, В. А. Маклаковъ, проф. Л. І. Петражицкій, проф. Погодинъ, Вл. А. Поссе, М. Я. Притыкинъ, Д. Д. Протопоповъ, М. А. Славинскій, Старый земецъ, П. Б. Струве, П. А. Тверской, Гр. И. И. Толстой, кн. Е. Н. Трубецкой, Н. И. Философовъ, С. Л. Франкъ, Д. Н. Шиповъ, Г. Н. Штильманъ, А. Е. Яновскій, Л. Н. Яснопольскій, М. М. Ѳедоровъ и друг.
Фельетоны:
И. В. Жилкинъ, С. Б. Любошицъ, Оптимистъ, В. Г. Танъ (Богоразъ), Чужъ-Чуженинъ и другіе.
Въ литературно-художественномъ отдѣлѣ принимаютъ участіе:
А. Бенуа, А. Блокъ, В. Брюсовъ, П. Д. Боборыкинъ, Л. Я. Гуревичъ, Сергѣй Городецкій, А. А. Измайловъ, В. Каррикъ, И. И. Крыжановскій, И. И. Лазаревскій, В. Лихачевъ, Тадеушъ Налепинскій, А. В. Оссовскій, А. Ремизовъ, Н. Рерихъ, И. Е. Рѣпинъ, Ѳедоръ Сологубъ, Дмитрій Цензоръ К. И. Чуковскій, Георгій Чулковъ, Ольга Чумина, О. Шапиръ, Т. Л. Щепкина-Куперникъ, И. Л. Шегловъ (Леонтьевъ), Конст. Эрбергъ и друг.
ПОДПИСНАЯ ЦѢНА: на 1 годъ 12 р., 6 м.—6 р., 4 м.—4 р., 3 м.—3 р., 2 м.—2 р. 15 к. 1 м.—1 р. 10 к. За границу: на годъ 20 р., 6 м.—11 р., 4 м.—8 р., 3 м.—6 р., 2 м.—4 р., 1 м.—2 р. Для учащихся въ высшихъ учебныхъ заведеніяхъ, волостныхъ и сельскихъ обществъ, сельскаго духовенства, учителей и учительницъ и фельдшеровъ на 1 годъ 8 р., на 6 м.—4 р., 4 м.—3 р., 3 м.—2 р. 25 к., 2 м.—1 р. 50 к., 1 м.—80 к.
Перемѣна адреса для городскихъ 10 к., для иногороднихъ 45 к.
При перемѣнѣ адреса просимъ г.г. иногороднихъ подписчиковъ указывать прежній адресъ или прилагать бандероль, подъ которой высылается газета.
Подписка принимается въ Главной Конторѣ С.-Петербургъ, Невскій, д. 92.
(26, 3, 8, 12, 18) 5—3

„ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ“
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
1888
ՌԻԳԱՅՈՒՄ
ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ՊԱՀԵՍՏ Թիֆլիսում
Սօլօլակսկայա փող., № 4
ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՒՄ Է ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՀԱՏՈՎ՝
Ռէզինի, կանեփի և ուրիշ թևնոցներ ամեն ինչի համար.
Ռէզինի տեխնիկական և էլեքտրո-տեխնիկական առարկաներ և լուսանկարչական պիտոյքներ.
Իրեղէններ եղջերեայ ռէզինից և էբօնիտից.
Առանձնացնող և կաբէլային պիտոյքներ.
Խիրուրգիական և բժշկական ռէզինի իրեղէններ.
Ռէզինի խաղալիքներ և խաղագնդակներ.
Ռէզինի գալանտերէյնի ապրանքներ.
Ջնջող ռէզին „СЛОНЪ“ մարկայով.
ՀԱՏԱՎԱՃԱՌՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐԻ „ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ“
(№ 2) 25—5